



"Cum historia pro securitate!"

**SZEMERE BERTALAN  
MAGYAR RENDVÉDELEM-TÖRTÉNELMI  
TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG**

☒ : H-1037 Budapest, Haránt utca 12.

☎ : (+36/06-1) 250-6199 ; @ : [paradi.jozsef@gmail.com](mailto:paradi.jozsef@gmail.com)

Web: <http://www.szbmr.tatw.hu>

A körlevelek megtalálhatók a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság honlapján

Tárgy: *Emlékezünk*

**KÖRLEVÉL  
(2022-462)**

Tisztelt Tagtársak, kedves Szimpatizánsok!

Nemrég küldtük szét körlevelünkben azon öröndetes hírt, — melyet a *Rendvédelem-történelmi Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)* soron következő számában „*Egy dombormű hányattatott sorsa.*” címmel publikálni is kívánunk — arról előkerült a Magyar Királyi Csendőrség hősi halottjainak emléket állító márvány dombormű, melyet vitéz nagybányai HORTHY Miklós altengernagy kormányzó 1934-ben leplezett le. Május 10.-hez kapcsolódik a magyar rendvédelem-történet témakörében készített műalkotások avató ünnepségének évfordulója tekintetében egy másik esemény, nevezetesen a csendőr vártanúk emlékszobra avatásának a 93. évfordulója. Ezen eseményekről készített cikket is — amellet, hogy jelen körlevelünkben közzé tesszük — meg kívánjuk jelentetni a *Rendvédelem-történelmi Hírlevél (Nuntiotones Praesidii Ordinis)* című periodikánkban is „Emlékezünk” címmel.

**PARÁDI József — ZEIDLER Sándor  
Emlékezünk!**

Nemzeti rendvédelem-történetünk témakörében viszonylag kevés képzőművészeti alkotás készült. E mérsékelt számú műalkotás közül pedig mostoha sorsra jutott a megszületett rendvédelmi testületek témakörében létrehozott művészeti alkotások jelentős része.<sup>1</sup> Egy ilyen képzőművészeti alkotás avatásáról és szomorú sorsáról szeretnénk beszámolni írásunkban. A csendőr vértanúk emléksobrát — a kortársak nevezték így a műalkotást — 1928. V. 10.-én avatták fel a Böszörményi úti csendőr laktanya udvarán. A szobor készítője PÁSZTOR János szobrász volt. A mészki talpazatra — melyre a magyarországi tanácsköztársaság terror alakulatai által megölt csendőrök neveit vették<sup>2</sup> — helyezték a csaknem ember magasságú bronz szobrot, amely teljes alakú csendőrt ábrázolt, karjaiban tartva a Magyarországot szimbolizáló alélt emberi alakot.

A hősi emlékmű létesítésének a gondolatát évekkel korábban<sup>3</sup>, SZAHLENDER Béla altbgy. a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője vetette fel. Az elképzelés elnyerte a csendőr tiszték szimpátiáját, így a témát a csendőrség emlékbizottságában is megtárgyalták. Ennek nyomán az emlékmű megteremtése érdekében szoborbizottság alakult, melynek tagja volt ARADI István ezds., BARÉNYI Ferenc alez., MÉSZÁROS János nyá.tbk., NEMESSZEGHY László ezds., ORBÁN László szds., SZABÓ Jenő szds. és WACHSMANN Vilmos nyá.alez. Mivel pedig a Magyar Királyi Csendőrség Emlékalapjában adományokból összegyűlt összeg valószínűsíthetően fedezte a szobor létrehozási költségeit, ezért Képzőművészeti Tanács közreműködésével — a mai fogalmaink szerinti meghívásos pályázatot hirdettek PÁSZTOR János, KISFALUDI-STRÓBL Zsigmond és SZENTGYÖRGYI István szobrászművészek számára. A meghívott művészek négy pályaművet készítettek, PÁSZTOR János ketőt, KISFALUDI-STRÓBL Zsigmond és SZENTGYÖRGYI István pedig egyet-egyét.<sup>4</sup>

A pályaműveket héttagú bíráló bizottság véleményezte. A bírálóbizottság tagjai voltak: SZAHLENDER Béla altbgy., MÉSZÁROS János tbk., VARGA László a főváros műszaki tanácsosa, valamint RÓNA József és TÓTH István szobrászművészek végül pedig WACHSMANN Vilmos nyá.alez. jegyzőkönyvvezető. A bizottság tetszését egyhangúlag PÁSZTOR János első számú pályaműve nyerte el. A bíráló bizottság javaslata alapján, az emlékmű létrehozására a megbízást PÁSZTOR János szobrászművész kapta. A pályamunkákért a pályázók mindegyike 800-800 pengő honoráriumot kapott. Ezen kívül az emlékmű létrehozásának teljes költsége 16 000 000 pengő volt.<sup>5</sup>

A szobor 1928 tavaszára készült el. A szoboravató ünnepségre 1928. V. 10-én 11<sup>00</sup> órai kezdettel került sor. A szobor felállítási helye a Magyar Királyi Csendőrség Böszörményi úti épületegyüttesének az udvara volt. Ez a laktanya a csendőrség szervezetében a szellemi központ szerepét töltötte be. A szoboravató ünnepségen a kormányzót LUDWIG György gy.tbk., a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokának a helyettese, a kormányt SCITOVSZKY Béla belügyminiszter, a fővárost pedig RIPKA Ferenc főpolgármester képviselte. Küldöttséggel képviseltette magát a Magyar Királyi Honvédség, a Magyar Királyi Folyamosság, a Magyar Királyi Állami Rendőrség, a Magyar Királyi Vámórség, a Ludovika Akadémia, Székesfehérvár törvényhatósági jogú város és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, valamint Fejér vármegye. Emellett — az eseményről tájékoztatót nyújtó újságírók szerint — „*Ott volt a közéletnek és a hadseregnek számos más előkelősége*” is.<sup>6</sup>

A szoboravató ünnepségen beszédet SZAHLENDER Béla altbgy. a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője mondott. Az altábornagy méltatta a testület szerepét a magyar közbiztonság megteremtésében, majd az I. világháború és az azt követő forradalmak nyomán meggingott közbiztonság helyreállításában. Beszédében kiemelte azt, hogy ezen eredmények létrehozásában milyen fontos szerepe volt a testület szellemiségének, a katonai szerveztségének, a személyi állomány önfeláldozó magatartásának. Beszéde befejező mondatának az volt a lényege, hogy „*A m.kir. csendőrség . . . a múlt szelleméből mindazt átvette, ami megőrzésre érdemes. a jelent megéri és egy jobb jövőre törekszik. Ehhez a munkához . . . hirdesse a szobor örök időkre azok dicsőségét, akiknek meg kellett halniuk, mert hazájukat szerették, derék magyar csendőrök voltak akkor is, amikor ez bűn volt.*”<sup>7</sup>

A beszéd elhangzását követően a „Hiszek egy . . .” hangjai közepette vonták le a leplet a szoborról. Az ünnepség befejező aktusa a koszorúzás volt. A kormányzó nevében LUDWIG György gy.tbk., majd József és József Ferenc királyi hercegek, továbbá az összes képviselt hatóságok és testületek, valamint a vértanúk hozzátartozói helyezték el koszorúikat. Végül az ünnepséget a kivonult csendőr dísz század dísz menete zárta. A dísz század azt a nevezetes zászlót kísérte, amelyre a kormányzó Szegeden esküt tett, majd a testületi érdemek elismeréseként a csendőrség zászlajává válhatott.<sup>8</sup>

A csendőr vértanúk szobra emlékhellyé vált, melyet minden évben megkoszorúztak a testület képviselői és a hozzátartozók. A csendőr vértanúk emlékszobrának Budapest ostromakor nyoma veszett. Nem tudjuk azt, hogy pontosan mi történt, mivel a szobor sorsának a története feltáratlan. Amit ma e témában tudunk azon ismereteink az érintkező tartalmú feldolgozások nyomán valószínűsíthető következtetésekből áll. Az egyik feltevés szerint a szobor ugyan túlélte az ostromot, azonban — feltételezhetően a Magyar Királyi Csendőrséggel nem rokonszenvező személyek — közvetlenül a harcok befejezése után elszállították. Azt a motivációt sem lehet kihagyni a feltevések sorából, hogy a háborút követő anyagihiányos időkben jelentős értéket képezhetett a szobor bronz öntvényanyaga. Mások szerint a szobrot az udvar feltöltésére használták. Nyilvánvalóan illendő volna kikutatni a szobor eltűnésének a körülményeit. Álláspontunk szerint a vértanú halált halt

csendőrök emlékéhez méltatlan az a közöny, amellyel az utókor viszonyul az emlékszobor sorsához. Úgy gondoljuk továbbá, hogy — amennyiben a szobor sorság tisztázó kutatás létrejön, annak eredményétől függetlenül — az utódszervezet erkölcsi kötelessége a hazájukért mártírhalált haltak emlékhelyét a feledés homályából kiragadva újjá teremteni.

A csaknem egy évszázada megvalósított szoboravató ünnepség ismertetése kapcsán óhatatlanul felmerül néhány gondolat a téma tágabb értelmezése tekintetében.

Alapvetően két dolog miatt tartottuk fontosnak a szoboravató ünnepséget csaknem egy évszázad távlatából felidézni.

Egyrészt figyelemre méltó, hogy milyen tisztelettel bánt a korabeli vezetés a hazájukat fegyveresen szolgálók közül hősi halált haltak emlékével. Úgy gondoljuk, hogy napjainkban — amikor olyan szélsőséges és ostoba nézetek is hangot kapnak, melyek szerint a haza fegyveres szolgálata nem hivatás, hanem csupán foglalkozás — a hősök emléke előtti tisztelgés legalább olyan fontos, mint csaknem egy évszázaddal korábban. A nemzet és az állam szerepét és jövőjét negatívan értékelő felfogással szembe kell helyezni az elődjaink tetteit, illetve ezen cselekedetek előtt tisztelgő rendezvényeket, továbbá fel kell kutatni a hősök feledés homályába merült emlékeit, vagy ha már végleg elvesztek a jövő számára, akkor reprodukálni illene azokat. Ismereteim szerint meglehetősen gyér azon kutatóknak a száma, akik a XIX-XX. századi magyar rendvédelmi testületek személyi állományának hősi- vagy mártírhalált halt tagjaival, illetve emléküik ápolásának a témakörével foglalkoznak. Álláspontunk szerint fel kellene lépni azon magatartási formák ellen, amelyek olyan alapon kísérlik meg osztályozni a hazájukért hősi halált haltakat, hogy a kérdéses időpontban milyen politikai rendszer működött Magyarországon. A korábbi időszakok politikai rendszereinek a megítélése nem mentes a szubjektívizmustól. Ilyen politikailag orientált értékítéletek alkalmazása a hősi halottak vonatkozásában méltatlan és szüklátókörséget feltételező állásfoglalás.

Elsősorban a rendvédelmi testületeink személyi állományába tartozott hősi halottak tekintetében — a katonailag szervezett fegyveres őrtestületeket és a polgári fegyveres őrtestületeket illetően egyaránt — tapasztalható még az illetékes testületek részéről is egyfajta elbizonytalanodás. Ennek sajnálatos módon ékes példája a hősi halált haltakkal foglalkozó rendeletek tartalma, illetve az a körülmény, hogy a jelzett témakör feldolgozására irányuló kezdeményezésekre — pályázatok kiírása, emlékhelyek rehabilitációja stb. — az érintett fegyveres őrtestületek részéről évtizedek óta nem került sor. E témakörben kénytelenek vagyunk olyan érzésünknek hangot adni, mintha a rendszerváltáskor megállt volna az idő és még mindig indexen volna a Magyar Királyi Csendőrség témaköre. Hasonló cipőben járt azonban a magyar határőrizetben egymást követő mintegy fél tucatnyi szervezet is — a Magyar Királyi Határrendőrség, a Magyar Királyi Vámőrség, a Magyar Királyi Határőrség, a Magyar Királyi Honvéd Határvadászok, a Honvéd Határvadászok, az ÁVH Határőrség, a BM Határőrség, a Határőrség — bár nem egyforma mértékben.

Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy a rendszerváltás óta sorra került a rendvédelmi testületek hősei számára emléket állítani kívánó kezdeményezésekre is. Ezek azonban általában nem terjedtek ki a korábbi korok hősi emlékhelyeinek a helyreállítására.

Tudományos társaságunk nincsen abban a helyzetben, hogy képes volna bepótolni azt, amit a magyar állam költségvetéséből részesülő tárcák, illetve fegyveres őrtestületek elmúlásztottak. Ennek ellenére azonban úgy gondoljuk, hogy mi is tehetünk a XIX-XX. századi magyar fegyveres őrtestületek személyi állományába

tartozó hősi halottak emlékeinek az ápolása érdekében. Megítélésünk szerint két formában segíthetünk.

Egyrészt tudományos társaságunk kiadványaiban helyet biztosítunk a témakörre vonatkozó tartalmú írásműveknek, amennyiben azok minősége megfelel a közlési feltételekben rögzített elvárásoknak.

Másrészt — mivel tudományos társaságunk tagságának egy része doktori iskolákban témavezető oktatóként is tevékenykedik — a doktori iskolákba hasonló témával megalapozottan bejutni kívánók számára útmutatást adhatunk arra vonatkozóan, hogy a tagtársaink művelt témakörének a figyelembe vételével kihez érdemes fordulni.

Úgy gondoljuk továbbá, hogy — amennyiben tudományos társaságunkhoz kellő számú írásmű fog érkezni — a rendvédelem-történeti emlékhelyek témakörében nyilvántartást is készíthetünk. Ma még ugyanis az a realitás, hogy az érintett testületek illetékesei inkább úgy tesznek, mintha az általuk vezetett intézményeknek semmi közük sem volna a hivatásuk történetének feledésbe merült emlékhelyeihez. kiállni valami mellett ugyanis mindig több időt, energiát és pénzt emészt fel, illetve nagyobb kockázatot jelent, mint sodródni az árral és másra hagyni a kezdeményezést. Ennek a magatartási formának egyenes következményével szembesültünk, amikor a rendvédelmi testületek tisztí karában olyan személyekkel is találkoztunk, akik úgy gondolták, hogy a hivatásuk történetével való foglalkozás nem tartozik az erkölcsi kötelességeik közé. Számukra a hivatásuk történetének a művelése nem jelent többet mint például a bélyeggyűjtés hobbiját gyakorolni. Reméljük azonban, hogy előbb-utóbb ez a magatartás is változni fog, amikor majd szükség lesz az elfeledett rendvédelem-történeti emlékhelyek és képzőművészeti alkotások listájára illetve történetükre.

#### Jegyzetek:

<sup>1</sup> PARÁDI József: Elpusztított emlékhelyek. 349-362.p. In PARÁDI József et al (szerk.): *Magyar csendőrség-történeti történeti tanulmányok*. Budapest, 2015, Magyar Királyi Csendőrség Bajtársi Közössége – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 401 p. HU-ISBN 978 963 89 8288 9. /Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok, 1./ HU-ISSN 2415-9875.

<sup>2</sup> - REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Cleveland Ohio USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 093 42 1401 8.

- VÁRY Albert: *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*. Budapest-Vác, 1922, Váci Fegyintézet Nyomdája, 172 p.

<sup>3</sup> A Csendőrség nagy napja. Lelepleztük a csendőrhősök emlékét. Csendőrnapi: 1934. *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 4.sz. 97-105.p.

<sup>4</sup> VAJDA Gyula: A m.kir. csendőrségi alapítványok története. *Csendőrségi lapok*, XXII. évf. (1932) 4.sz., 105-111 p.

<sup>5</sup> LIBER Endre: *Budapest szobrai és emléktáblái*. Budapest, 1934, Budapest Székesfőváros. 494 p. /Statistikai közlemények, 69./

<sup>6</sup> Loc.cit.

<sup>7</sup> Loc.cit.

<sup>8</sup> Loc.cit.

Nemzeti rendvédelem-történetünk műveléséhez további eredményeket kívánok!

Pilisszántó, 2022. VII. 5.

**Dr. PARÁDI József**  
a társaság elnöke